

HOE ACTIVEER JE DE BEWONERS
METHODES EN ONLINE TOOLS

10 december 2019

Hiltrud Pötz

atelier **GROENBLAUW**

Waar gaan we het over hebben?

Co-creatie

Voorbeeldproject Leiden Noord

Online tools en communicatiemiddelen

Co-creatie
VOORBEELDPROJECT LEIDEN NOORD

HITTEGOLVEN
BOMEN
UITDROGING
RIOLERING
GROENSTROKEN
STOEPEN
FIETSREKKEN
RIJBAAN
AFVALINZAMELING
LANTAARNPALEN
VOETGANGERS
GEVELTUINEN
WATEROVERLAST
GAS
KABELS
PARKEREN
PARKEERAUTOMATEN
SPEELPLEKKEN
LEIDINGEN
AMBULANCE
BRANDWEER
HOOSBUIEN
HITTE-OVERLAST
PARKEERPLAATSEN

Opgave

- Toegankelijkheid en veiligheid
- Autoparkeren
- Fietsparkeren
- Bomen
- Verlichting
- Handboek Kwaliteit Openbare Ruimte (beeldkwaliteit en materialen)

Bron: gemeente Leiden

Toegankelijkheid en veiligheid

Uitgangspunten

- voldoende ruimte voor de voetganger
- voorkomen sluijverkeer
- snelheid beperkende inrichting
- toegankelijkheid woningen garanderen
- alle straten moeten toegankelijk zijn voor brandweer, ambulances en politie

Bron: gemeente Leiden

Autoparkeren

Uitgangspunten

- we kijken naar de hele wijk
- maatvoering conform 2018: meer ruimtebeslag bij gelijk aantal

Discussie

- aantallen: gelijk of minder aantal/m²?
- welke materialen: alles standaard of ruimte voor pilot met bv. waterdoorlatende verharding?
- plekken voor deelauto's meenemen?

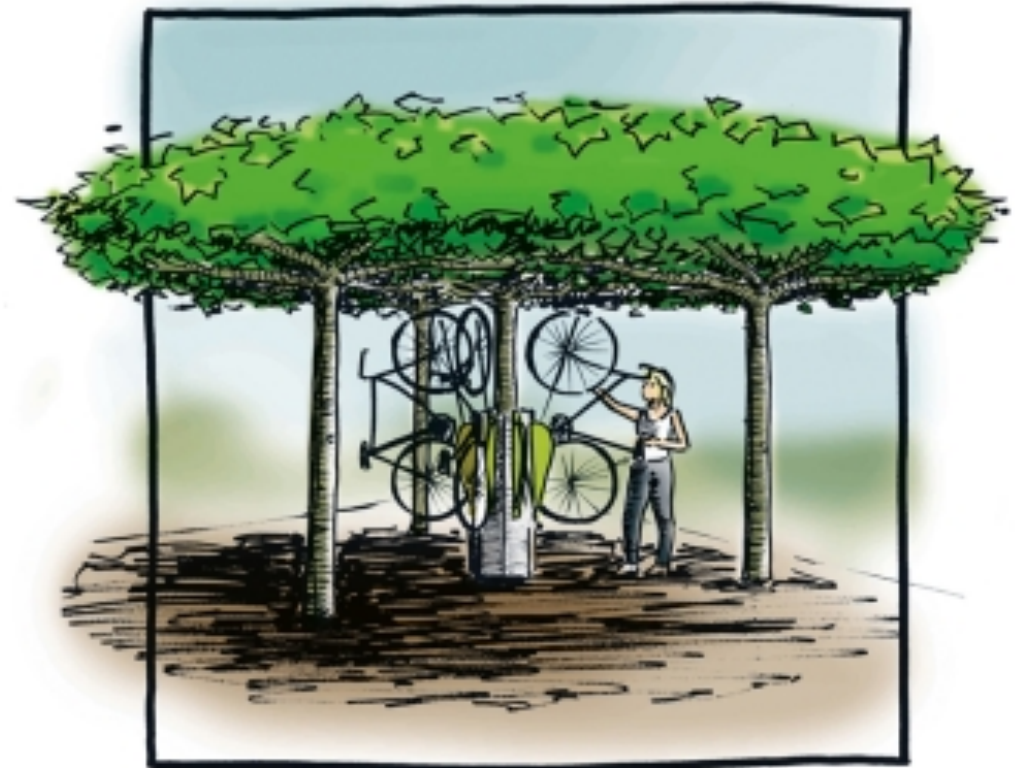
Fietsparkeren

Uitgangspunten

- Alleen faciliteren daar waar nodig

Discussie

- Wanneer is het nodig?
- Waar is het nodig?
- Hoe faciliteren we fietsparkeren?

Bomen

Uitgangspunten

- boomverordening en groene kaart: aantal minimaal gelijk houden, herplantplicht
- inrichting groeiplaats

Discussie

- aantal bomen/volume kronen
- soorten

Bron: gemeente Leiden

Onderhoud groen

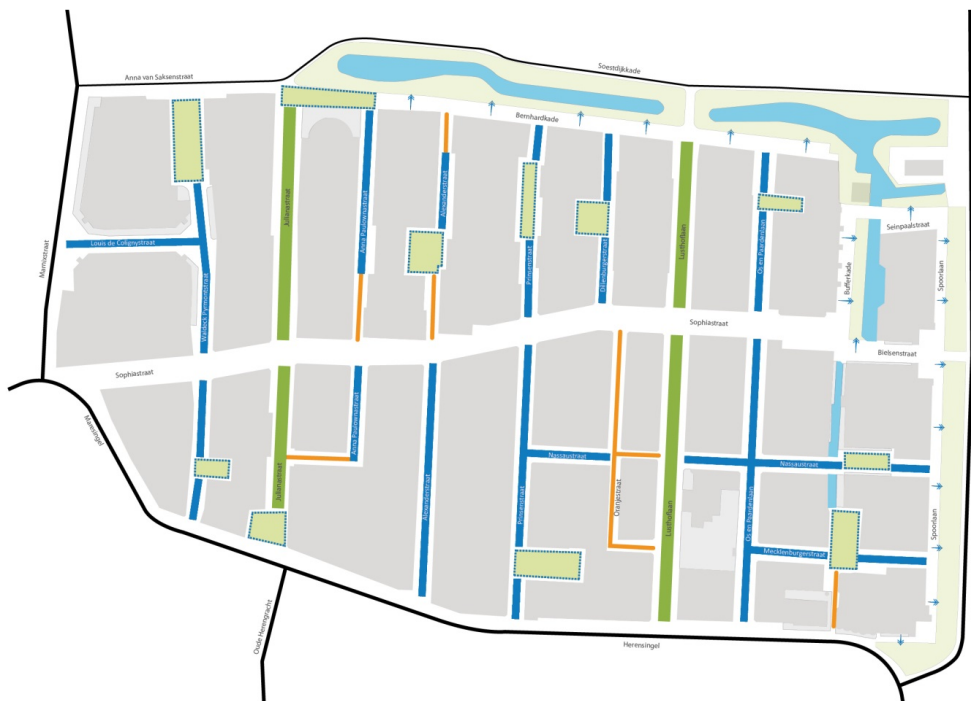
Discussie

- onderhoud geveltuinen en groene boomspiegels: wie?
- mag meer groen ten koste gaan van andere uitgangspunten?

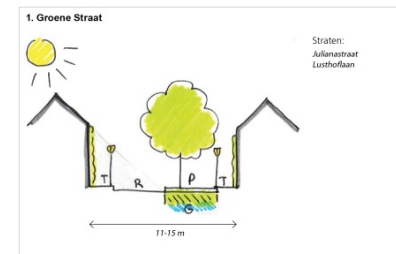
Bron: gemeente Leiden

Vier straattypes

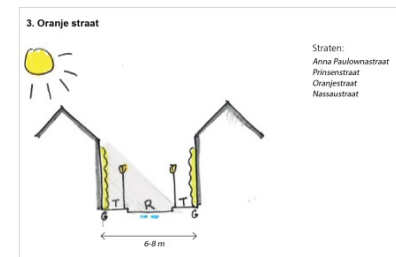
GROENE STRAAT 13-15 m

Een straat met bomen, grote boomspiegels, raingardens en geveltuinen die de stedelijke hitte op warme dagen beperkt en de biodiversiteit vergroot. De raingardens dragen bij aan de infiltratie van regenwater en de bomen versterken de ruimtelijke structuur van de wijk.

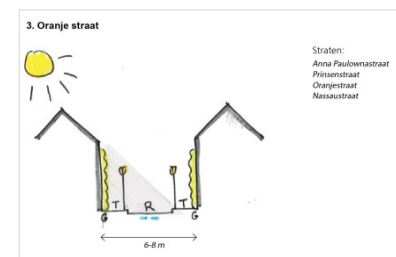
BLAUWE STRAAT 9-12 m

Een straat met bomen op beperkte plaatsen tussen parkeerplaatsen. Geveltuinen vergroenen de straat en vergroten de biodiversiteit.

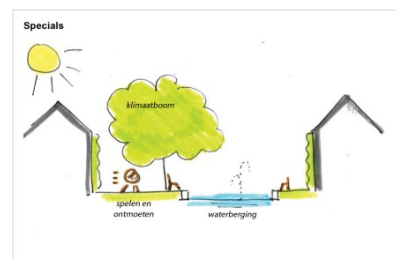
ORANJE STRAAT 6-8m

Een straat waar parkeerplaatsen volgens de normen niet mogelijk is. Dat biedt ruimte voor geveltuinen, maar hoe lossen we parkeren op?

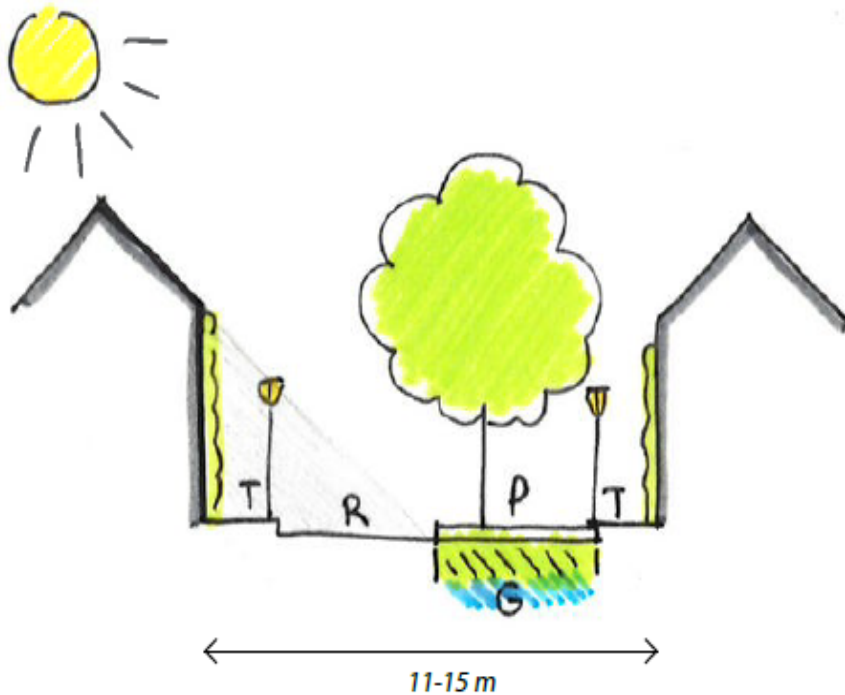
SPECIALS

Een waterbergende verkoelende (speel)plek.

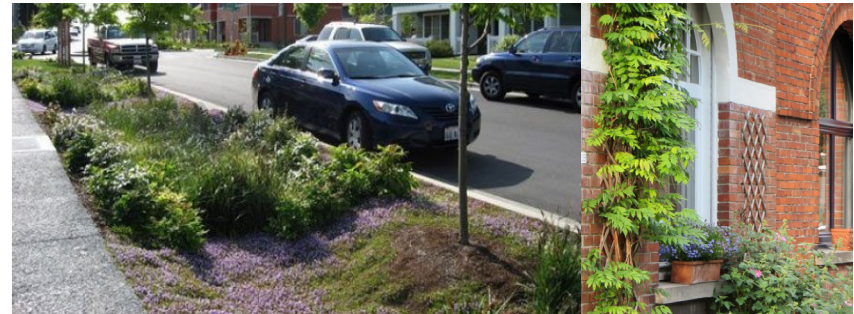

Uitgangspunten voor de groene en klimaatbestendige straat

1. Groene Straat

Straten:
Julianastraat
Lusthoflaan

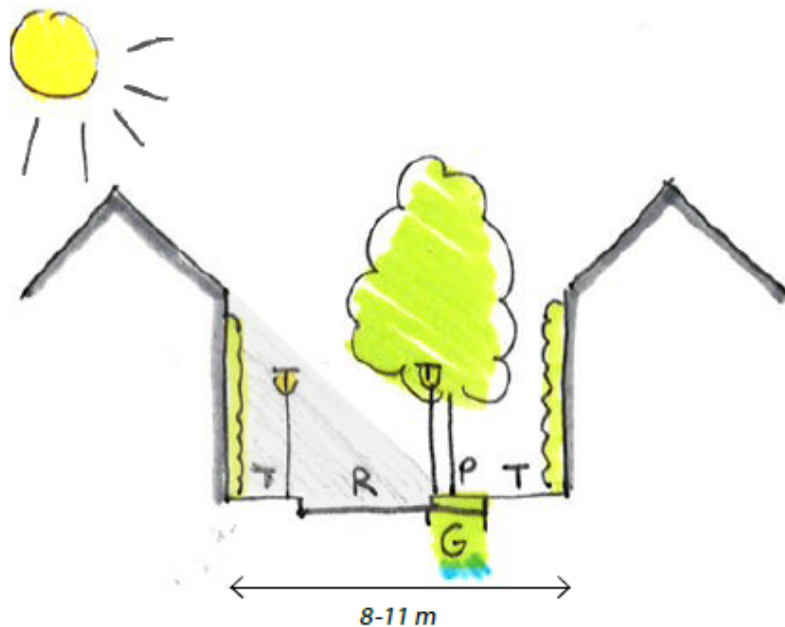

GROENE STRAAT 13-15 m

Een straat met bomen, grote boomspiegels, raingardens en geveltuinen die de stedelijke hitte op warme dagen beperkt en de biodiversiteit vergroot. De raingardens dragen bij aan de infiltratie van regenwater en de bomen versterken de ruimtelijke structuur van de wijk.

Uitgangspunten voor de blauwe en klimaatbestendige straat

2. Blauwe straat

Straten:

Alexanderstraat
Anna Paulownastraat
Prinsenstraat
Dillenburgerstraat
Os en Paardenlaan
Nassaustraat
Mecklenburgerstraat
Louise de Colignystraat
Waldeck Pymontstraat

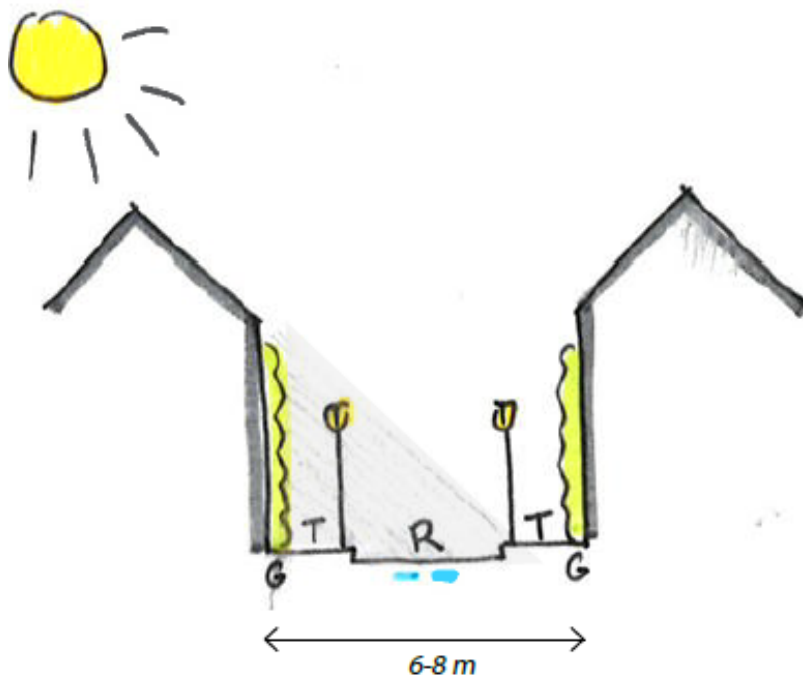
©atelier GROENBLAUW

BLAUWE STRAAT 9-12 m

Een straat met bomen op beperkte plaatsen tussen parkeerplaatsen. Geveltuinen vergroenen de straat en vergroten de biodiversiteit.

Uitgangspunten voor de oranje en klimaatbestendige straat

3. Oranje straat

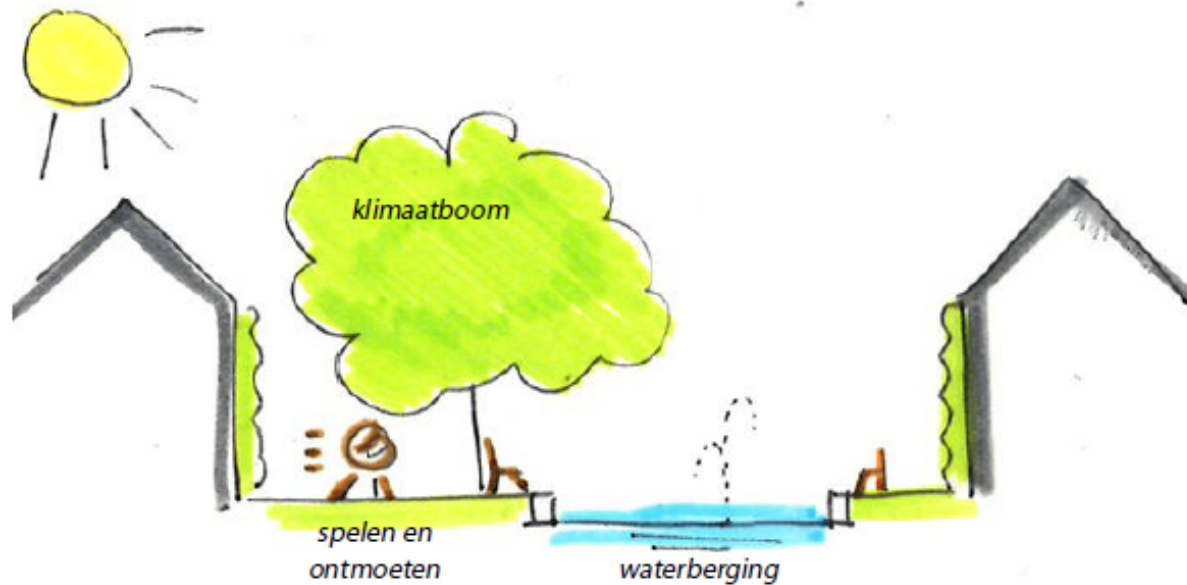
Straten:
Anna Paulownastraat
Prinsenstraat
Oranjestraat
Nassaustra

— ORANJE STRAAT 6-8m
Een straat waar parkeerplaatsen volgens de normen niet mogelijk is. Dat biedt ruimte voor geveltuinen, maar hoe lossen we parkeren op?

Uitgangspunten voor de klimaatbestendige pleintjes

Specials

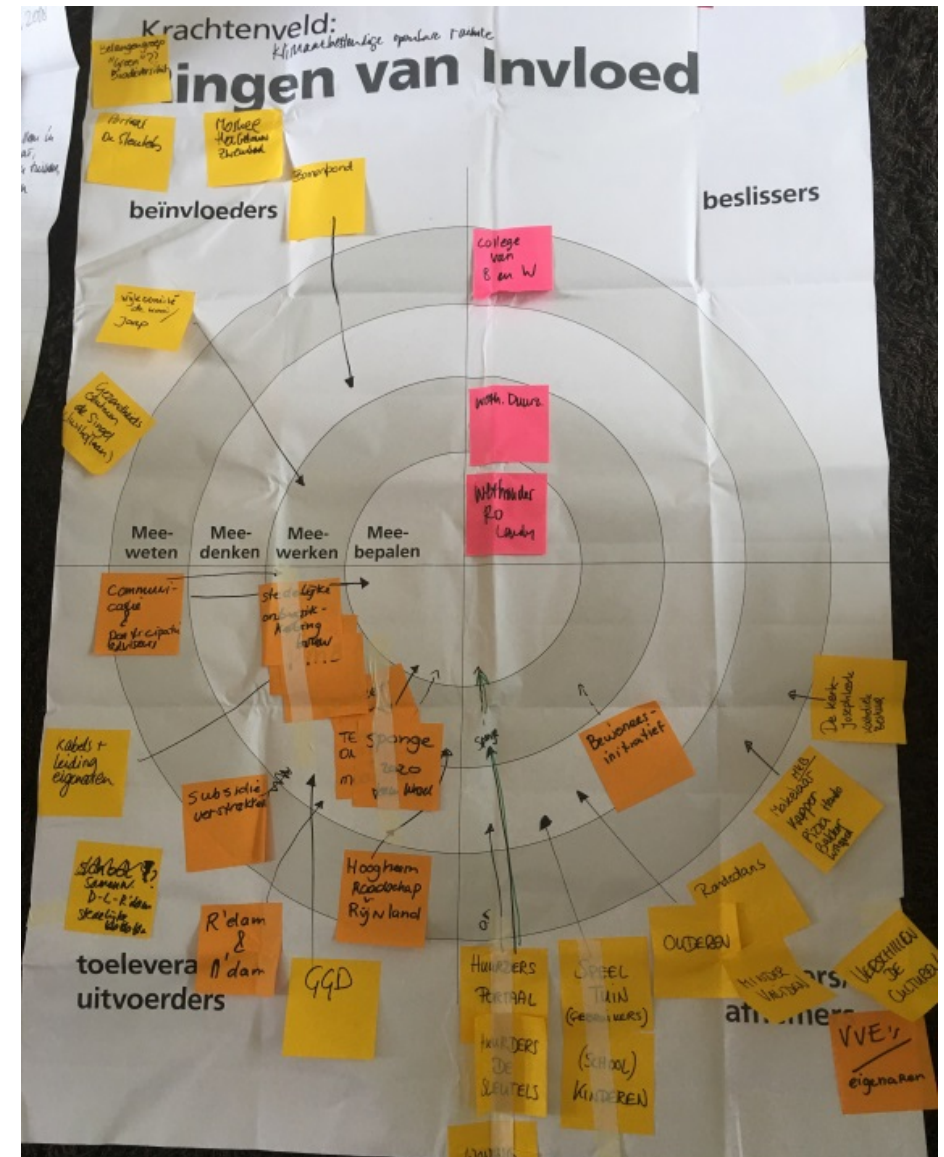

SPECIALS

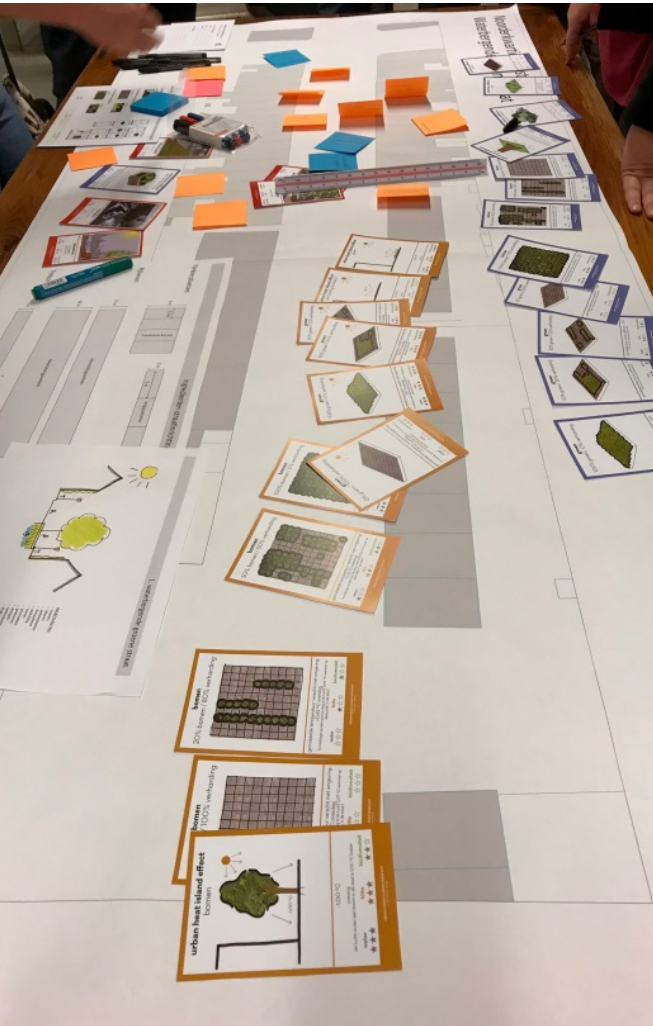
Een waterbergende verkoelende (speel)plek.

Participatie proces

- Voorbereidingen
 - Bewonersavonden voor hele wijk
 - Klankbordgroep
 - Bewonersbijeenkomsten specifieke straten
 - Projectpagina
-
- Ga goed campagne
 - Tuinman en Tuinman – tegel erin, plantje eruit
 - Tuinwedstrijd
 - www.huisjeboompjebeter.nl/leiden

Bewonersavond voor de hele wijk

Bron: gemeente Leiden

Noorderkwartier Oost, Leiden

atelier GROENBLAUW

Klankbordgroep: bewoners en corporaties

- Bewoners en corporaties
- Bewoners zijn adviseurs van het project
- Meedenken over ontwerpkeuzes incl. klimaatadaptieve maatregelen openbare ruimte en tuinen/daken.
- Uitwerken van Nota van Uitgangspunten tot Programma van Eisen en beplatingskeuze voor de openbare ruimte.
- Samen met bewoners het ontwerpproces doorlopen voor de straten en de tuinen/daken.

Bron: gemeente Leiden

Bron: gemeente Leiden

Klankbordgroep: bewoners en corporaties

Haerz Waresingel → groen + klimaat boom + parkeren

Onderzoeken of minder parkeerplaatsen haalbaar zijn

Streekeigen bomen

- Linde
- Eik
- kastanje (Walnoot)
- peren
- appelen
- hazelnoot
- vlier → bossensap

→ langs: grote voortuinen + richtingsverkeer

Anna Paulownastrade
bomen groen

Rondeclans → water

Einde Bernhardkade

Verharde karrespoeren

- parkeren van niet minder

- hoaks parkeren moet langs parkeren

Juliang	lang parkeren nu	20	27	- 6 → compensatie op de Bimgrinkade voor Roodclans
		22	31	
Anna P	lang parkeren nu	17	18	

- Bestaande bomen behouden betekent dat er gemiddeld moet worden met parkeren van één kant naar andere kant: zigzagstraat
- kunnen best bomen behouden blijven als de stoep hoger wordt?
- abonnement parkergarage?? of deelsubs? Ordeboek naar bereikbaarheid
- voordeel zigzag = langzamer rijden
- verkenning: zorgt dat voor meer of minder auto's?
- groen in de Sophiasstraat
- fietsparkeerplaatsen

Bron: gemeente Leiden

Bewonersbijeenkomsten in de wijk

- Locatie zo dicht mogelijk bij de bewoners: partytenten in de straat
- Meedenken door bewoners over het ontwerp van hun eigen straat en over de inrichting van eigen tuin en dak.
- Ook leden van de klankbordgroep zijn uitgenodigd, hierdoor spreken bewoners niet alleen met professionals ook met medebewoners het gesprek over klimaatverandering en oplossingen

Bron: gemeente Leiden

Aanhaken bij andere acties

- Samen aan de slag
- Ga goed campagne: zie www.gagoed.nl
- Tuinman en Tuinman - tegel eruit, plantje erin
- Tuinwedstrijd in Noorderkwartier Oost

foto Ton Laven
twitter @ahlaven

Bron: gemeente Leiden

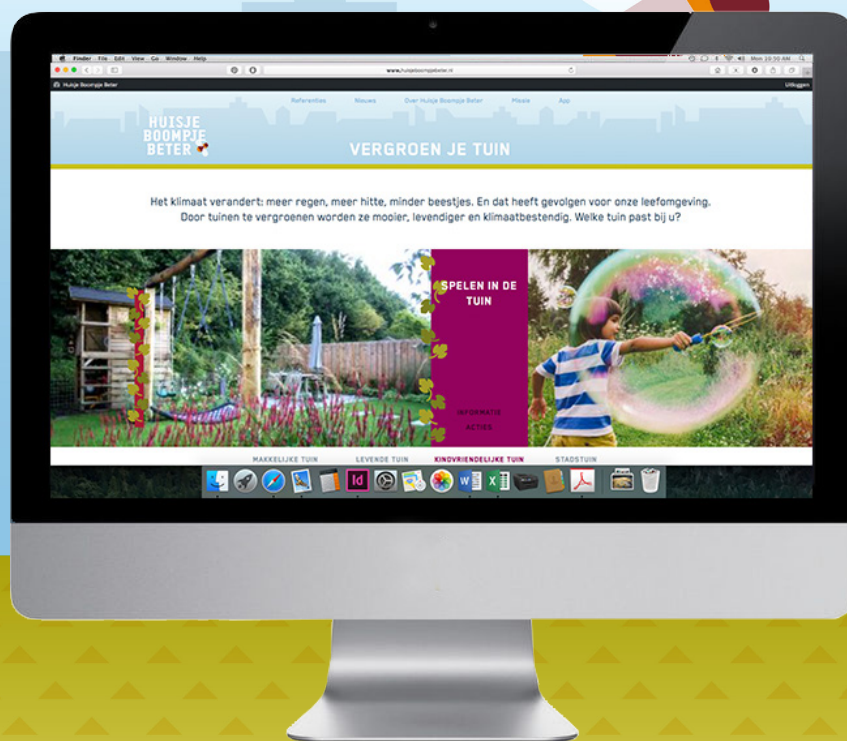
A lush garden with a central brick path leading to a wooden bench. The garden is filled with various plants, including tall yellow flowers and green foliage. In the foreground, there is a stone wall and a small pond with a large rock on the edge. The overall scene is vibrant and well-maintained.

Communicatie

Handelingsperspectieven

www.huisjeboompjebeter.nl

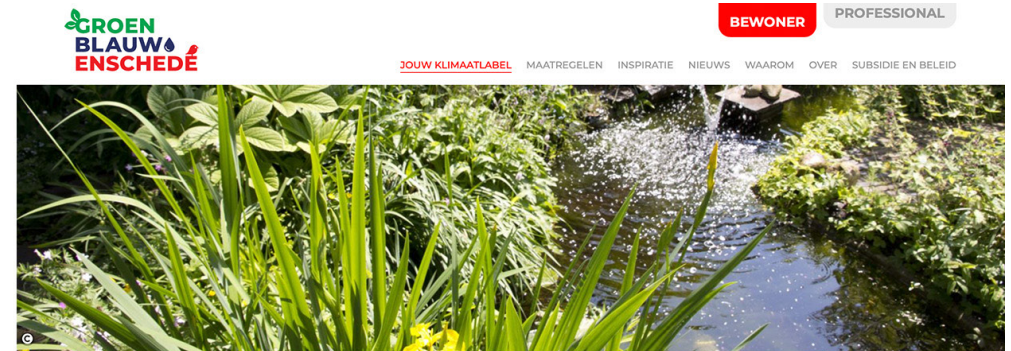
www.groenblauwenetwerken.nl

Nieuwe ontwikkeling: Klimaatlabel

www.groenblauwenschede.nl

In opdracht van Provincie Overijssel & Gemeente Enschede

HOE SCOORT JOUW TUIN?

Welke maatregelen heb je toegepast?

- Ik heb een regenwatervijver ⓘ
- Mijn huis heeft een groen dak ⓘ
- Alle regenwater van het dak stroomt naar de tuin ⓘ
- Regenwater van het dak stroomt voor de helft naar de tuin ⓘ

Vul je postcode in en kijk hoe je tuin scoort!

Onder de kaart op deze pagina kun je aangeven wat je al gedaan hebt om jouw tuin klimaat-, water- en natuurvriendelijk te maken én zie wat je nog meer kunt doen. Heb je een mooie groene of blauwe tuin?

JOUW KLIMAATLABEL

Hier rechts zie je hoe jouw tuin scoort op de thema's regenbestendig, minder hitte en meer biodiversiteit. Waar kun jij nog op verbeteren?

Nieuwe ontwikkeling: Duurzaamheidslabel & koppeling met kaarten

www.duurzaam.gooisemeren.nl

In samenwerking met Stichting CAS

Wat is jouw klimaatlabel?

1411 XH

24

Regenbestendig Hittebestendig Meer biodiversiteit Materiaal bewust Energie bewust

Resultaat voor Vriesestraat 24, 1411 XH in Bussum

Dit adres bevindt zich in een buurt met **weinig** groen. Het merendeel van de buurt is versteend. In deze buurt komen vooral de soorten **icoonsoort**, **icoonsoort**, **icoonsoort**, **icoonsoort** voor. Maatregelen die bijdragen aan de leefomgeving voor deze soorten, dragen bij aan de biodiversiteit in uw buurt! Let wel op dat u voor **droogte bestendig** groen kiest, want u bevindt zich in een **droogtegevoelig** gebied

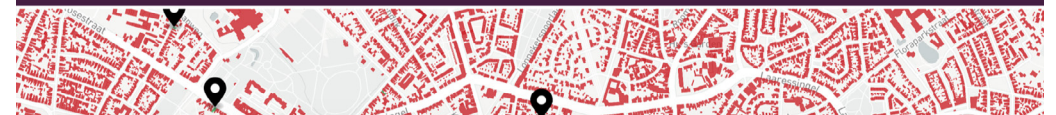
Selecteer de maatregelen die jij al hebt of gaat nemen!

Regenbestendig	60%		Regenton	Selecteer ☒
Hittebestendig	..%		Infiltratiekragen	Selecteer ☐
Meer biodiversiteit	..%		Groen dak	Selecteer ☐
Materiaalbewust	..%			
Energiebewust	..%			

Jouw klimaatlabel wordt

Bevestig je label →

Burgers activeren

Ondersteunende campagnes

Ondersteunende campagnes

Folders en posters

Ondersteunende campagnes

Folders en posters

DE NATUUR- EN WATER- VRIENDELIJKE TUIN

Het klimaat verandert. Het weer wordt minder stabiel. Soms gaat het hard regenen en dan is het weer voor langere tijd droog. Heftige regenbuien leiden soms tot wateroverlast doordat het riool overstroomt. Door je tuin minder te verharden help je mee om wateroverlast te voorkomen. Een groene zachte bodem neemt regenwater op. Planten houden de tuin koel en aangenaam op hete dagen. De tuin wordt regenbestendig, comfortabel en er komen meer vogels, vlinders en bijen.

WAT IS ER AAN DE HAND?

VEEL REGENWATER GAAT VIA REGENPIJPEN EN PUTTEN DIRECT NAAR HET RIOOL EN DAN NAAR DE ZUIVERINGS-INSTALLATIE. DAT IS NIET NODIG WANT REGENWATER IS NIET VUIL EN KAN BETER ZOVEEL MOGELIJK LOKAAL VASTGEHOUDEN WORDEN EN IN DE BODEM WEGZAKKEN. DAT ONTLAST HET RIOOLSTELSEL TIJDENS HEFTIGE BUIEN EN VOORKOMT DAT STRATEN BLANK KOMEN TE STAAN OF DAT WATER IN HUZZEN LOOPT. GEMEENTEN EN WATERSCHAPPEN ZIJN AL AAN HET WERK OM EXTRA RUIMTE TE MAKEN VOOR HET BERGEEN VAN REGENWATER. IEDEREEN KAN EEN STEENTJE BIJDRAGEN DOOR STENEN WEG TE HALLEN. ZO GEEF JE OOK MEER RUIMTE AAN NATUUR.

JIJ MAAKT HET VERSCHIL

DOOR JE TUIN TE VERGROENEN, DOOR TEGELS ACHTERWEGE TE LATEN WAAR DEZE NIET STRIKT NOODZAKELIJK ZIJN EN HET AANLEGGEN VAN GROENE DAKEN, GREPPELS EN VLIJVERS, WORDT REGENWATER VASTGEHOUDEN. OOK WARMTE DE DIRECTE WOOHONGEVING OP HETE DAGEN MINDER OP. BOVENDEEN ZORGEN GROENE TUINEN ERVOOR DAT ER MEER VERSCHILLENDE SOORTEN PLANTEN EN DIEREN KOMEN. SAMEN KUNNEN WE EEN VERSCHIL MAKEN. ALS WE MET Z'N ALLEN HELPEN OM ONZE TUINEN TE VERGROENEN, ZORGEN WE VOOR EEN KLIMAATBESTENDIGE, GEZONDE EN LEVENDE STAD. EEN GROENE TUIN HOEFT NIET MEER WERK TE BETEKENEN ALS JE KIEST VOOR VASTE PLANTEN!

- 1 TEGEL EROUIT, PLANTJE ERIN
- 2 REGENPIJP AFKOPPELEN
- 3 REGENTON
- 4 OPEN GOOT
- 5 HOOGTEVERSCHILLEN IN DE TUIN
- 6 GROENE ERFAFSCHIEDING
- 7 BEPLANTING
- 8 REGENWATERVLIJVERS
- 9 GROENE DAKEN
- 10 GRINDSTROKEN
- 11 WATERPASSESSENDE BESTRATING
- 12 SCHUIL- EN VOEDERPLEKKEN

COLOFON
HUISJE BOOMPJE BETER IS EEN PRODUCT VAN ATIELER GROENBLAUW I.S.M. GEMEENTE TILBURG, WATERSCHAP DE DOMMEL EN WATERSCHAP BRABANTSE DELTA.

REDACTIE: HILTHOLD PÖTZ, ATIELER GROENBLAUW
ILLUSTRATIE: MARCO FAASSEN
ONTWERP: BOOPVANKOUDEK

DEZE FOLDER IS ONDERDEEL VAN HUISJE BOOMPJE BETER.

HUISJE
BOOMPJE
BETER

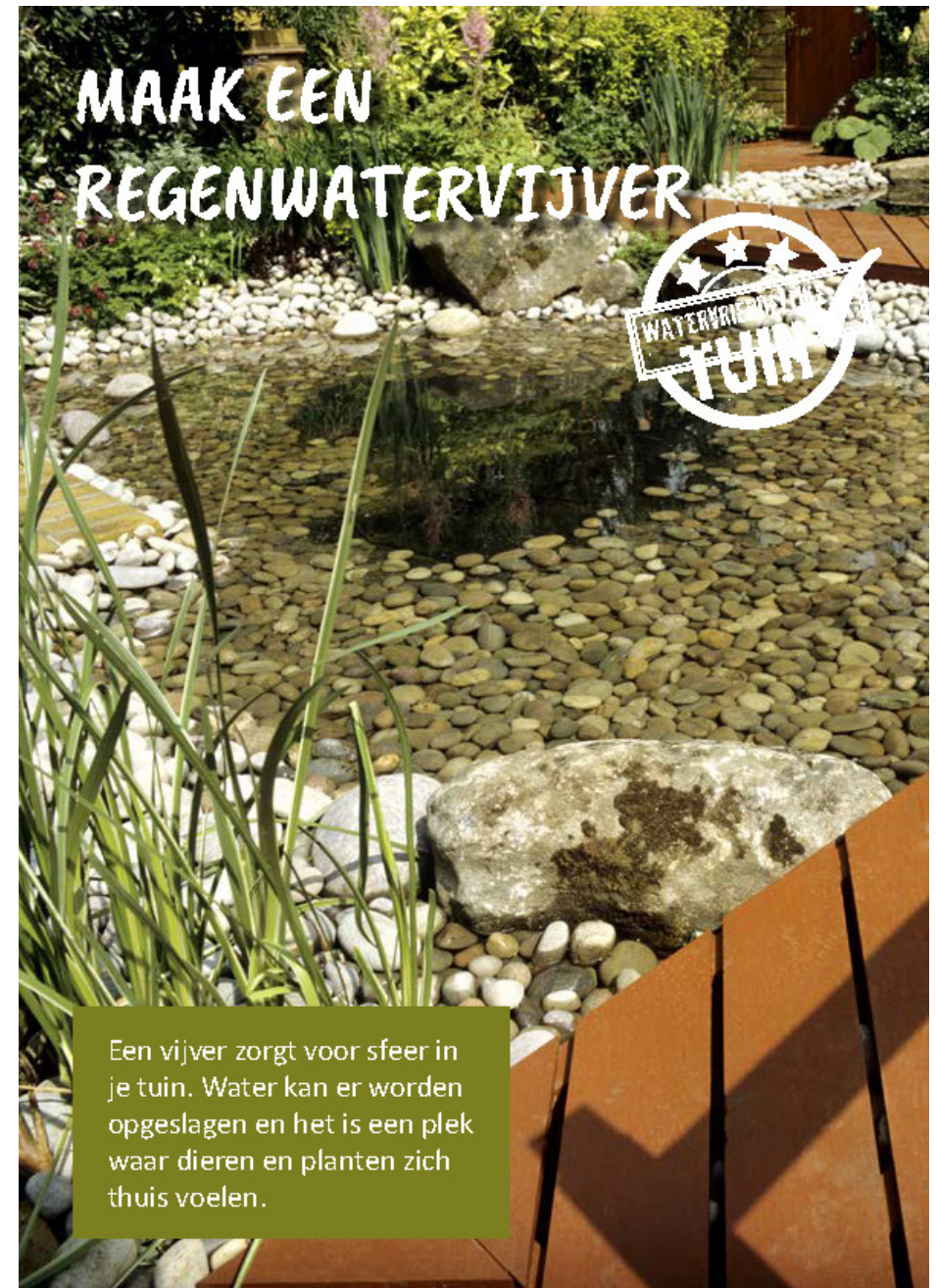

KIJK VOOR MEER INSPIRATIE OP
[HUISJEBOMPJEBETER.NL/TILBURG](https://huisjebompjebeter.nl/tilburg)

Ondersteunende hulpmiddelen Handboek voor de Tuinbranche

In opdracht van STOWA en RIONED

In samenwerking met Truinbranche en Anneke van Veen

Maak een regenwatervijver

Regenwatervijvers vangen regenwater op en laten het langzaam wegzakken in de ondergrond. Een regenwatervijver heeft daarom wisselende waterstanden: vol na een regenbui, en bijna leeg als het lang droog blijft. Het is daarom het mooiste om een regenwatervijver met groene oevers aan te leggen. De wisselende waterstanden zorgen dat er veel verschillende planten en dieren kunnen leven. Daarnaast zuiveren oeverplanten het water en helpen ze mee om de tuin in de zomer koel te houden. Een alternatief voor oeverplanten is een regenwatervijver met grindbed: mooi met én zonder water.

Bij de aanleg van een regenwatervijver is het belangrijk ervoor te zorgen dat de vijver diep genoeg is, minimaal 0,7 m, zodat waterdieren zowel bij een lage waterstand als bij vorst kunnen overleven. De wateropslag capaciteit van een regenwatervijver is beperkt; hij moet dan ook van een overstort worden voorzien.

Voor deze klus heeft u nodig:

materialen

- vijverfolie
 - waterplanten
 - zand
- ### gereedschappen
- spade
 - meetlint of touw
 - vijverpomp
 - vijverfilter

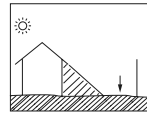
Moelijkheidsgraad

Zo doe je dat!

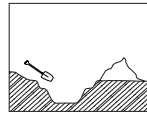
1. Kies een plek

Kies bij voorkeur een lager gelegen deel van je tuin. Bij een diepe vijver kies je een plek in de zon of halfschaduw.

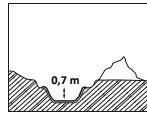
2. Graaf een gat

Een regenwatervijver heeft verschillende hoogtes. Maak je oevers niet te steil, dieren kunnen dan gemakkelijker de vijver in en uit. Dit is ook veiliger voor kinderen.

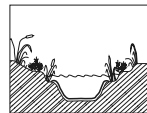
3. Bedek de bodem met vijverfolie

Indien je vissen wilt houden moet er altijd water in je vijver blijven staan (minimaal 0,7 m). Dek de bodem tot een bepaalde hoogte af met vijverfolie.

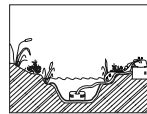
5. Beplant de oevers

De oeverplanten die je kiest moeten geschikt zijn voor zowel natte als droge periodes, vanwege de wisselende waterstanden. Je kunt ook steenachtig materiaal gebruiken.

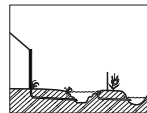
4. Installeer een vijverpomp en -filter

Voor een goede waterkwaliteit installeer je een pomp en een filter in de vijver, met de aanzuiging in het diepe gedeelte.

6. Regenwater van het dak afvoeren

Als je de regenpijp van je dak uit laat komen op de regenwatervijver moet deze flink wat water kunnen bergen. Zorg voor een overstort naar een sloot, wadi of riolering.

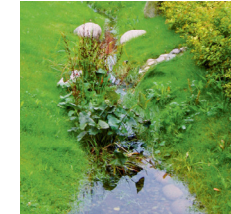
bronnen: vroegevogels.nl, www.groenblauw.netwerken.nl

Klei-, veen- of zandgrond

Een regenwatervijver is zinvol in gebieden met kleigrond, veengrond of met een hoge grondwaterstand, omdat het water hier niet gemakkelijk kan wegzakken. In zandgrond, waar het water wel gemakkelijk wegzakt, kun je ook voor een greppel of grindbed kiezen die mooi blijft als hij droogstaat.

Greppel

Een greppel in een dieper gelegen deel van de tuin kan regenwater tijdelijk bergen na een hevige bui. Regenwater kan ook vanuit de regenpijp of het terras afstromen naar een greppel. Hier kan het water langzaam wegzakken in de bodem. Soms kan het water via een greppel worden afgevoerd naar een sloot of vijver in het openbaar gebied. Een greppel is begroeid of eventueel opgevuuld met grind en kan ook droog staan. Een beplante greppel is rijk aan diverse plant- en diersoorten. Op de nattere greppels komen veel ongewervelde dieren af zoals slakken, kevers en vlinders als het zandblauwtje. Op de iets drogere meer zoogdieren zoals de bosmuis en de egel.

Mini moeras

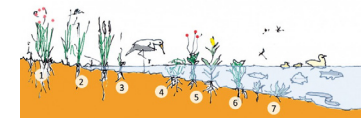
Dit is een drassige, natte bodem met een klein laagje water erboven. Een vijver heeft duidelijk meer water. Je kunt meerdere moerasjes in je tuin maken en deze met elkaar verbinden. Als er te veel water in een van de vijvertjes komt, stroomt het vanzelf naar de andere. Hierdoor blijven alle vijvertjes drassig. Amfibieën zoals kikkers en salamanders vinden een moeraszone heerlijk. Moerasplanten geven veel stuifmeel en nectar wat weer insecten aantrekt. Daarnaast vormen ze mooie uitzicht- en rustpunten voor libellen en juffers.

Groene oever

Een groene oever kan worden opgebouwd uit verschillende plantensoorten:

- 1 Bloemrijke grasland
- 2 Planten voor vochtige grond
- 3 Natte kruidachtige planten
- 4 Moerasplanten in dieper water
- 5 Moerasplanten in dieper water
- 6 Drijvende planten
- 7 Onderwaterplanten

Tips

- Kijk ook op de folder 'afkoppelen van de regenpijp en ontluichten van het riool' uit deze serie.
- Een regenvijver zonder vissen, een mini-moeras, of greppel zijn makkelijker en goedkoper in aanleg en onderhoud dan een vijver met vissen. De vijverfolie, vijverpomp en vijverfilter om de waterkwaliteit op peil te houden zijn niet nodig.

Ondersteunende campagnes

Social media

Zoeken

GroenBlauw Enschede: Tijs

41 weergaven • 5 nov. 2019

👍 0 👎 0 ➔ DELEN ➕ OPSLAAN ...

https://www.youtube.com/watch?v=GXMpugEPORI&feature=emb_title

Ondersteunende campagnes

Lokale acties en prijsvragen

15 augustus 2019

WIN een plantenbon t.w.v. 100,- of een design CAPI regenton t.w.v. 249,-

Hoe?

1. Bereken hoe je tuin scoort op www.blauwetuin.nl
2. Hang een 'ik heb een blauwe tuin' poster op met jouw score en maak er een foto van. Stuur deze naar [BlauweTuinen op facebook](https://www.facebook.com/blauwetuin) of per mail

7 juni 2019

Open Blauwe Tuinen Route 15 en 16 juni

Hier de eerste 6 tuinen van particulieren waar je volgende week 15 en/of 16 juni van 11:00-14:00 (na aanmelding) op bezoek mag om inspiratie op te doen over een watervriendelijkere tuin!

Link naar de te bezoeken tuinen:

<https://www.google.com/maps/d/u/0/edit...>

3 september 2019

Herfstactie: Heel Tilburg aan de TON!

Tot 26 oktober loopt deze regentonactie!

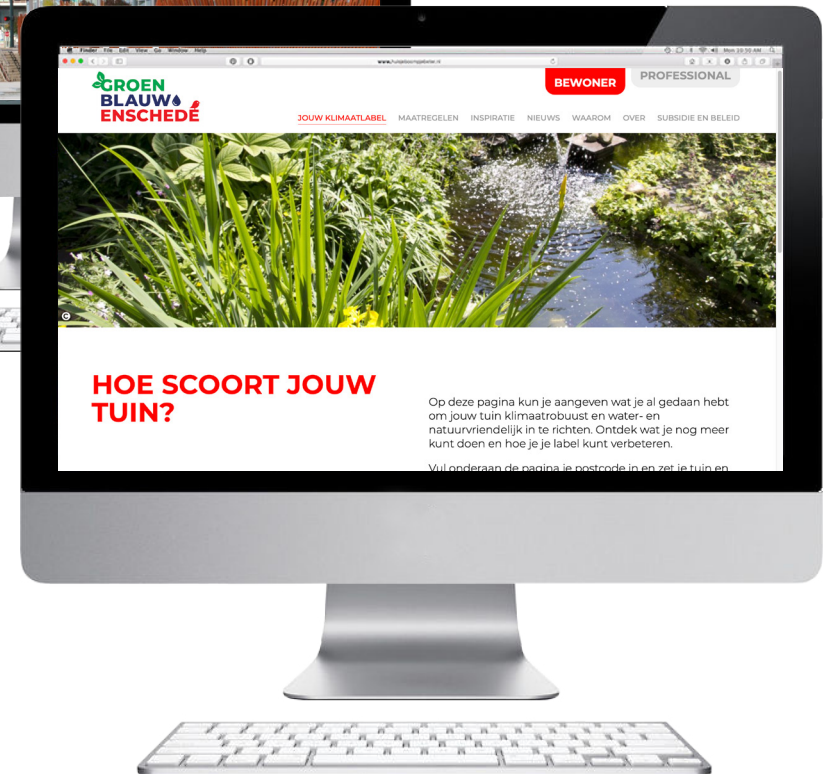
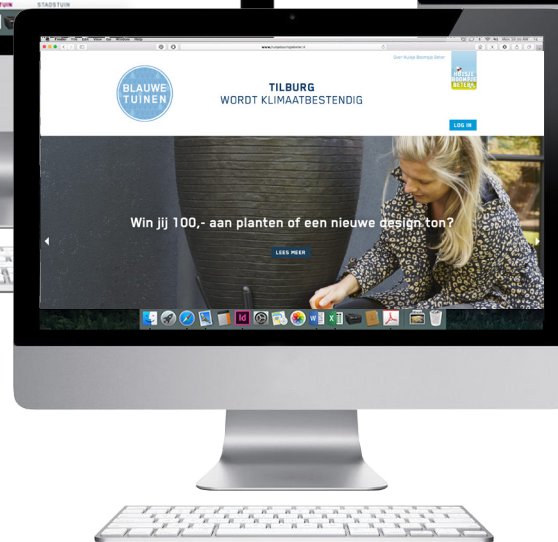
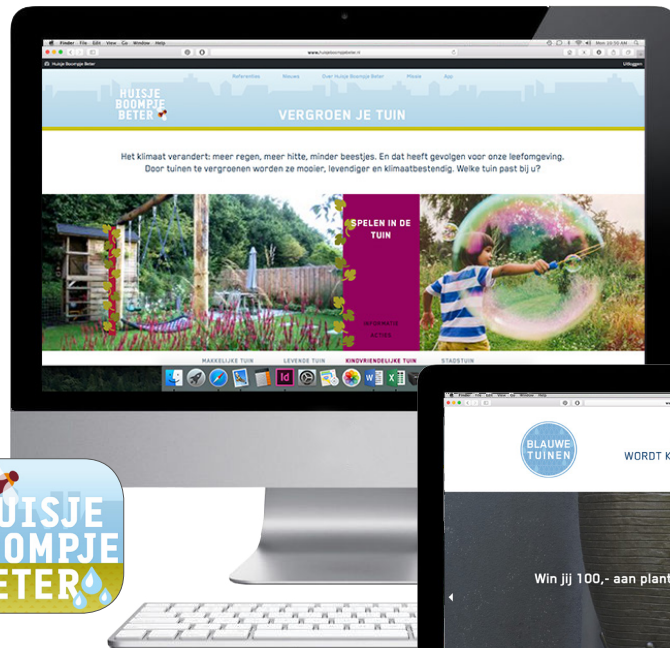
Bewoners uit Tilburg, Berkel Enschoot en Udenhout kunnen hier gebruik van maken.

DE ACTIE:

mét gratis overloopset bij installatie, en de tonnenkeuze is weer wat uitgebreider.

1. Kies en koop (met korting natuurlijk) één van de regentonnen die past bij jou en je tuin. Een rustiek voormalig wijnvat, een design editie of een gewoon model. Ga vooral voor zo groot mogelijk!
2. Kies dan een datum.
3. Het Blauwe Tuinen klusteam komt de ton en een gratis overloopset afleveren.
Advies is ook gratis, voor installatie wordt een klusvergoeding gevraagd.

Wij ondersteunen verschillende gemeentes

- Blauwe tuinen Tilburg
- HBB Leiden
- HBB Heemskerk
- HBB Rotterdam
- HBB WIBIT
- Groenblauw Enschede
- Groenblauw Dordrecht
- Duurzaam Gooise Meren
- Kli-maatje Rhenen

www.groenblauweschoolpleinen.nl

In opdracht van Provincie Zuid-Holland en Hoogheemraadschap van Delfland

SPONGE 2020

- Toolbox Co-creatie
- Toolbox Stakeholders
- Stappenplan

Over deze toolbox

Deze toolbox verzamelt inzichten uit de gedragswetenschap en publieke sectormarketing met beproefde methoden voor betrokkenheid van stakeholders. Het biedt waterschappen, partners en andere partijen instrumenten om lokale belanghebbenden effectief te mobiliseren voor klimaatadaptatie.

Ontdek de belangen van
verschillende
stakeholders

[Stakeholders >](#)

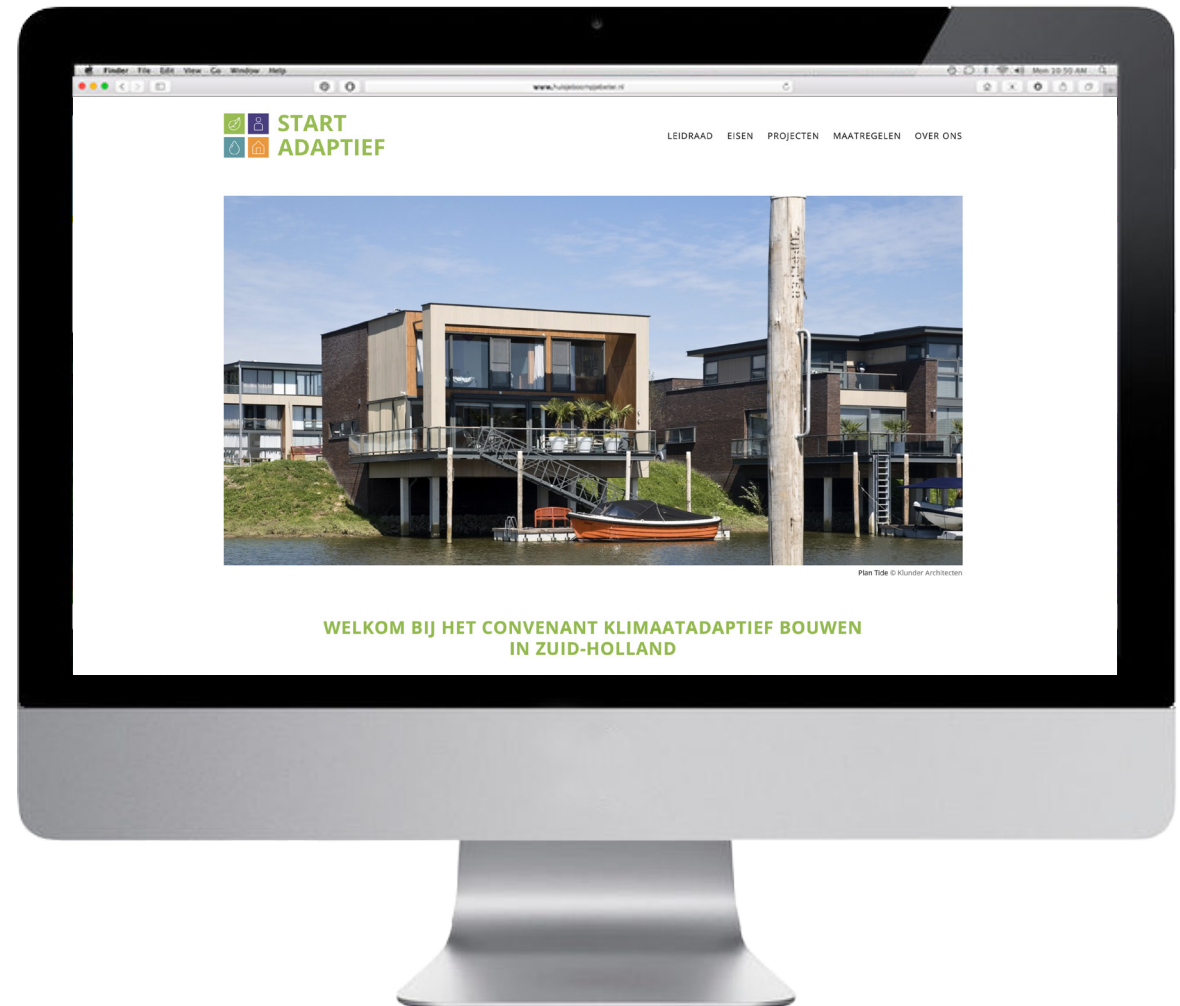

Leer methoden om
stakeholders te betrekken bij
een succesvol project.

[Stappenplan >](#)

Convenant klimaatadaptief bouwen Zuid-Holland binnenkort: www.startadaptief.nl

- Minimale Eisen
- Koppeling van Minimale Eisen aan maatregelen

Bedankt voor jullie aandacht

A person is rappelling down a light-colored concrete wall. They are wearing a dark jacket, olive green pants, and a purple harness. They have a white bucket and a smaller silver bucket attached to their harness. The wall is covered in large, hand-painted letters. The text reads: "Eine Welt ist pflanzbar!". The word "Eine" is at the top, "Welt" is to the right, "ist" is below "Eine", and "pflanzbar!" is at the bottom. The letters "a", "d", "E", and "r" are painted in red, while the rest are black. A large exclamation mark is painted to the right of "pflanzbar!".

Eine
Welt
ist
pflanzbar!